

عوامل کیفیت بخش محیط گردشگری روستاهای ساحلی شهرستان تالش

دکتر بهرام ایمانی^{۱*}

سجاد پیروز^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۹/۱۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۶/۱۷

چکیده:

گسترش فعالیت‌های گردشگری در مکان‌های روستایی از عوامل مختلف اثر می‌گیرد که از آن میان می‌توان به کیفیت محیطی نواحی روستایی اشاره کرد، بالا بردن کیفیت مکان‌های روستاهای گردشگری پذیر نیاز به شناخت و سنجش کیفیت محیطی در روستا است. بنابراین با توجه به اهمیت موضوع، پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل کیفیت بخش محیط گردشگری در روستاهای ساحلی شهرستان تالش انجام جامعه آماری است. این پژوهش از لحاظ هدف کاربردی و بر اساس ماهیت توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش ۱۵ روستای ساحلی شهرستان تالش است که دارای ۳۲۰۱ است. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۷۱ برآورد گردید. پراکندگی تعداد نمونه‌ها در روستاها، متناسب با تعداد جمعیت آن‌ها توزیع شد. جهت تحلیل موضوع چهارچوبی از شاخص‌های زیست محیطی، کالبدی و اجتماعی بر اساس مطالعات سایر پژوهش‌گران انتخاب گردید. روایی صورت پرسشنامه توسط پائل متخصصین مورد تأیید قرار گرفت. ضریب پایایی برای بعد زیست محیطی ۰/۷۷، بعد کالبدی - عملکردی ۰/۷۴ و برای بعد اجتماعی ۰/۷۸ بدست آمد. نتایج حاصل از بررسی یافته‌ها نشان می‌دهد شاخص‌هایی که جهت کیفیت محیطی مورد بررسی قرار گرفت دارای میانگینی پایین‌تر از حد متوسط بودند و می‌توان بیان نمود که جامعه میزبان (سرپرستان خانوار) از شاخص‌های کیفیت محیطی رضایت مطلوبی نداشتند.

واژگان کلیدی: عوامل کیفیت بخش محیط، گردشگری روستایی، روستاهای ساحلی، شهرستان تالش

۱. دانشیار گروه برنامه‌ریزی شهری و روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، * bahram_imani60@yahoo.com

اردبیل، ایران.

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.

بیان مسأله

توجه به اوقات فراغت، یکی از مهم‌ترین تحولات صورت گرفته در جوامع معاصر است که به‌عنوان یکی از نیازهای اساسی مطرح است. در راستای چنین تحولی، گردشگری به‌عنوان یکی از شیوه‌های گذران اوقات فراغت مطرح بوده و تأثیر قابل توجهی بر محیط زیست، اقتصاد و معیشت جوامع بر جای می‌گذارد (درویشی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۱۲). گردشگری به‌عنوان یکی از پویاترین فعالیت‌ها در جهان مطرح است که درصد بالایی از آن بر طبیعت‌گردی استوار است و گردشگران زیادی را به خود جذب می‌کند (وردی‌پسندی، ۱۳۹۸: ۱۸) و با شروع قرن ۲۱، این صنعت به یکی از پردرآمدترین صنایع دنیا تبدیل شده، به‌گونه‌ای که رقابت گسترده‌ای میان بسیاری از کشورها در این زمینه به چشم می‌خورد (oil et al, 2012: 569). از میان گردشگری طبیعت، گردشگری ساحلی رونق بیشتری دارد زیرا مناطق ساحلی به دلیل ایفای نقش‌های متعدد که در فعالیت‌های اقتصادی انسان‌ها دارد دارای اهمیت بسیار بالایی می‌باشند که حدود ۶۰ درصد مردم دنیا در مناطق سواحلی سکنی گزیده‌اند و به علت تراکم بیش از حد جمعیت در نواحی ساحلی فشار حاصله از فعالیت‌های انسان در این مناطق بیشتر است (مختاری و همکاران، ۱۳۹۶: ۸۴). به جهت وجود عوامل محدودکننده در یک لبه ساحلی، که در فاصله باریکی میان خشکی و دریا واقع شده است، مقاصد گردشگری عموماً تحت تأثیر فشارهای مضاعفی از فعالیت‌های انسانی واقع می‌شوند و در پی آن آثار زیانباری بر کیفیت محیط برجای می‌ماند (شيعه و علیپور، ۱۳۸۹: ۱۵۶). در نظر گرفتن تنوع کیفی طبقات در این‌گونه گردشگری و مهیا کردن زمینه فعالیت‌های تفریحی مربوطه، بهره‌برداری پایدار از منابع ساحلی را توسعه می‌دهد. در واقع مناطق وابسته به دریا و سواحل برای آفتاب گرفتن، قایق سواری، شنا، اسکی، ماهی‌گیری و ... جاذبه‌های اصلی در بسیاری از نقاط جهان هستند (papoliyazdi, 2008: 54). بنابراین، ضرورت ارزیابی و نظارت بر روند توسعه فعالیت و کاربری‌ها دارای اهمیت زیادی است.

کشور ایران به‌دلیل وجود مکان‌های گردشگری متعدد از جمله سواحل شمالی کشور می‌تواند با برنامه‌ریزی‌های درست و مناسب و در زمینه فعالیت گردشگری نقش مهمی را در توسعه مناطق شهری و روستایی و توسعه اقتصاد ملی بر عهده داشته باشد. توسعه گردشگری در ایران و به‌ویژه مناطق ساحلی شمال کشور به دلیل داشتن قابلیت‌های موجود از دیدگاه‌های مختلف می‌تواند حائز اهمیت باشند که از مهمترین آن می‌توان به ضرورت اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی، زیست محیطی- کالبدی اشاره نمود (خسروی اندبیلی و ولی‌زاده اوغانی، ۱۳۹۲). سواحل استان گیلان با برخورداری از جاذبه‌های طبیعی، داشتن سواحل ماسه‌ای و مناظر بکر می‌تواند یکی از بزرگترین مکان‌های گردشگری ساحلی به شمار بیایند (رمضان‌نژاد و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۹۸: ۱۹).

گسترش فعالیت گردشگری در مکان‌های روستایی از عوامل مختلف اثر می‌گیرد که از آن میان می‌توان به کیفیت محیطی نواحی روستایی اشاره کرد، بالا بردن کیفیت مکان‌های روستاهای گردشگری نیاز به شناخت و سنجش کیفیت محیطی در روستا است (اکبری‌ان و شیخ بیگلو، ۱۳۹۴: ۴۳۳). سواحل شمالی دریای خزر، مکان تابستانی مناسب برای دوستداران سفر می‌باشد، به نحوی که باریکه ساحلی ایران در این منطقه مجموعه‌ای از زیباترین چشم‌اندازهای طبیعی را شامل گشته است (ادبی فیروزجاه و همکاران، ۱۳۸۸: ۶۹).

پیشینه

از نمونه مطالعات صورت گرفته در زمینه موضوع حاضر مطالعه سجاسی قیداری و صادقلو (۱۳۹۵) است. این پژوهشگران در تحقیقی با هدف تحلیل و تبیین نقش کیفیت محیطی در جذب گردشگر به مقاصد گردشگری روستایی در دهستان لواسان کوچک انجام دادند، دریافتند که کیفیت محیطی روستاهای مقصد در زمینه‌های گوناگون نقش مهمی در جذب گردشگر دارد و تقویت این زمینه‌ها می‌تواند در زمینه رقابتی جذب گردشگر تأثیرگذار باشد. ابراهیمیان و همکاران (۱۳۹۶)، در پژوهشی تحت عنوان نقش گردشگری شهری در ارتقاء کیفیت محیطی فضاهای شهری به این نتیجه رسیدند که ارتباطی دو سویه و تنگاتنگ میان گردشگری شهری و کیفیت محیطی فضاهای شهری وجود دارد. برزگر (۱۳۹۷)، در پژوهشی که به قصد سنجش میزان رضایتمندی از کیفیت محیط مکان‌های گردشگری در شهر گرگان انجام داد به این نتیجه رسید که دو شاخص اطمینان و قابلیت اعتماد، مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار در میزان رضایتمندی گردشگران از کیفیت محیط مکان‌های گردشگری شهر گرگان بوده‌اند. فراهانی و همکاران (۱۳۹۸)، در پژوهشی تحت عنوان شناسایی و ارزیابی شاخص‌های سنجش کیفیت محیطی روستاهای هدف گردشگری استان تهران به این نتیجه رسیده‌اند که در ادبیات توسعه و رویکردهای وابسته به آن، شاخص کیفیت محیطی و ارتقای آن در مکان‌های روستایی، به ویژه روستاهای گردشگری، از اهمیت مهمی برخوردار است. نعمتی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی که با هدف سنجش مطلوبیت کیفیت محیطی در مناطق روستایی استان لرستان انجام دادند به این نتیجه رسیدند که امروزه کیفیت محیطی، به‌عنوان یکی از مباحث مهم و اساسی در سکونتگاه‌های روستایی بوده و در بحث توسعه و مباحث مربوط به آن مبحث کیفیت محیطی و تلاش در جهت ارتقای این شاخص در سطوح جوامع روستایی از اهمیت مهمی برخوردار است. پورقیومی و همکاران (۱۳۹۹)، در پژوهشی که به منظور مفهوم‌سازی پدیدارشناسانه هسته نهادی برنامه‌ریزی فضایی راهبردی کیفیت محیطی روستاهای شهرستان کازرون با استفاده از روش کیفی انجام دادند دریافتند که خط‌مشی‌های برنامه‌ریزی در این

سکونتگاه‌ها بدون مشارکت بهره‌وران و بیشتر از بالا به پایین بوده که پیامدهای اجرای این سیاست‌ها بی‌توجهی به بن‌مایه درونی جریان‌های فضای زیست (شهروندان، فعالیت و کسب و کارها) با کیفیت محیطی پایین بوده است.

دی بتا و آمنتا^۱ (۲۰۱۳)، در پژوهشی که با هدف بررسی کیفیت محیطی و کارآفرینی در گردشگری روستایی در ایتالیا انجام دادند، رابطه باین کیفیت محیطی و خدمات را در گردشگری روستایی بررسی کردند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که بیشترین تعداد شرکت‌های ثبت شده در گردشگری روستایی در مناطقی قرار دارند که وضعیت کیفیت محیطی بهتر است. علاوه بر این، تنها هفت درصد از فعالیتهای کارآفرینی با موضوع کیفیت محیطی ارتباط دارد و در نهایت بیان می‌کنند که فعالیتهای گردشگری روستایی در ایتالیا به خوبی با بحث کیفیت محیطی پیوند نخورده است. فیلیمون^۲ (۲۰۱۵)، در پژوهشی که به منظور درک گردشگران و رضایت آنها از مقصد گردشگری تانزانیا انجام داد، دریافت که از نظر گردشگران کشور تانزانیا، برای سرمایه‌گذاری در زمینه عواملی چون فرهنگ، حیات وحش، چشم اندازها و امکانات اقامتی نسبتاً خوب عمل کرده است. همچنین گردشگری پایدار باید با توجه به سه جنبه پایداری، به ترتیب تأثیرات مثبت گردشگری را به حداکثر و تأثیرات منفی گردشگری را به حداقل برساند. بیشتر نگرانی‌های گردشگران بین‌المللی بر روی شرایط مؤلفه‌های تأثیرگذار بر گردشگری (رستوران‌ها، زیرساخت‌ها، راهنماهای تور) است که نیاز مبرم به تلاش‌های هماهنگ و سرمایه‌گذاری دارد تا گردشگران بین‌المللی را به خود جذب کند و انتظاراتشان را برآورده کند. بلازسکا و همکاران^۳ (۲۰۱۵)، در پژوهشی تحت عنوان کیفیت مقصدهای گردشگری به عنوان یک عامل مهم در افزایش جذابیت و کیفیت مقصدهای گردشگری در بین گردشگران داخلی و خارجی به این نتیجه رسیدند که عدم رضایت از زیرساخت‌های جاده‌ها، قیمت خدمات و شرایط اقامت به همراه جاذبه‌ها باید مورد بررسی بیشتر قرار گیرد. آودیک و نیزگودا^۴ (۲۰۱۶) در پژوهشی فرصت‌های جدید پیش‌روی آینده توسعه گردشگری و تحولات اجتماعی، اقتصادی و سیاسی آن را بعد ۲۵ سال مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق آنها نشان داد تحولات بر توسعه گردشگری لهستان تأثیر مثبت داشته است و متغیرهای جهانی شدن، تغییرات آب و هوایی، رفع موانع، معضلات نهادی، اقتصادی، اجتماعی و سازمانی مهمترین پیشران‌های آینده توسعه گردشگری شناخته شدند. کونگ و دام^۵ (۲۰۱۷)، در پژوهشی که با هدف بررسی عوامل مؤثر بر رضایت گردشگران اروپایی در شهر

1. Di Betta & Amenta
2. Philemon
3. Blazeska et al
4. Awedyk & Niezgoda
5. Cong & Dam

ناهارنگ و درک کیفیت مقصد انجام دادند، دریافتند که گرچه عواملی مانند محل اقامت، خدمات غذا، مغازه‌های خرده‌فروشی و سوغات و جاذبه‌های مقصد تأثیر زیادی بر رضایت گردشگران داخلی دارد اما در این مطالعه مشخص شده که بزرگترین عامل تأثیرگذار بر رضایت گردشگران اروپایی، دوستی و مهمان‌نوازی مردم محلی در شهر نهارنگ بود. در پژوهشی دیگر یانگ و همکاران^۱ (۲۰۲۱) به بررسی نقش گردشگری در تجدید حیات روستایی پرداختند و دریافتند، گردشگری با ارزشی بیش از ده برابر تولیدات کشاورزی به صنعت اول در منطقه مورد مطالعه تبدیل شده است و در رشد و توسعه جوامع غیر شهری مفید بوده است.

مرور مطالعات انجام شده، نشان داد در رابطه با گردشگری ساحلی مطالعات متعدد و فراوانی در نقاط مختلف ایران و جهان انجام شده است و جای خود را در مباحث روستایی به عنوان یک صنعت مهم باز نموده است. ولی بررسی‌ها در منطقه مورد مطالعه، نشان داد در رابطه با موضوع حاضر یعنی عوامل کیفیت‌بخش محیط گردشگری روستایی در شهرستان تالش مطالعه‌ای صورت نگرفته است. حال در پژوهش حاضر با مینا قرار دادن مطالعات انجام شده اقدام به بررسی این موضوع در روستاهای ساحلی شهرستان تالش نموده است.

مبانی نظری

از نیمه قرن بیستم به بعد، عواملی مانند توسعه سرمایه‌داری، جهانی شدن، توسعه ارتباطات تکنولوژیکی و ... توسعه صنعت گردشگری را به دنبال داشت (WTO, 2004: 20). با شروع قرن ۲۱، صنعت گردشگری به یکی از پردرآمدترین صنایع دنیا تبدیل شد، به گونه‌ای که رقابت چشمگیری در میان کشورهای جهان برای جذب گردشگر به چشم می‌خورد (درویشی و همکاران، ۱۳۹۷: ۴۱۶). در یک تقسیم‌بندی بر مبنای محرک‌های جذب، نظریه‌های گردشگری به سه دسته تقسیم می‌شود که در دسته اول جنبه روان‌شناختی قرار دارد و به وجود عواملی در خود فرد توجه دارد که باعث سفر افراد به مقصد خاصی می‌شود؛ دسته دوم نظریه‌هایی است که به وجود عواملی در مبدا توجه دارد و باعث سفر به مقصد خاصی می‌شود و دسته سوم نیز به وجود محرک‌ها و عواملی در مقصد اشاره دارد که باعث سفر به آن مقصد می‌شود (علی‌اکبری و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۸۴). یکی از انواع گردشگری، گردشگری ساحلی است و به مجموعه فعالیت‌های تفریحی و سرگرمی که در محیط‌های ساحلی و دریایی به وسیله گردشگران انجام می‌شود گردشگری ساحلی می‌گویند. فعالیت‌های تفریحی آبی مانند غواصی، سفرهای دریایی، اسکی روی آب، جت اسکی، آکواریوم دریایی، ماهیگیری در آب‌های عمیق از مهم‌ترین جذابیت‌های گردشگری دریایی هستند (WTTc,

2018). فعالیت‌های موبوط به شنا در سواحی و حمام آفتاب گرفتن، ورزش‌ها و سرگرمی‌هایی که در محدوده ساحل انجام می‌شود، گردشگری ساحلی نامیده می‌شود (شاپوری و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۴۸). گردشگری ساحلی با هدف فراهم ساختن زمینه‌هایی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی در بعضی از مناطق، می‌تواند باعث درآمد ساکنان نواحی ساحلی و همچنین تأمین کننده منافع اجتماعی و محیط‌زیستی باشد (شیری و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۴۴-۱۲۸). بنابراین مکان مناسب، یکی از ملاک‌های اساسی در انتخاب مقصد گردشگران می‌باشد. به همین علت ارتقاء کیفیت محیط گردشگری، از طریق توسعه خدمات، تسهیلات و زیرساخت‌های مناسب و مدیریت آنها ضرورت فراوان دارد (ننکو و رامکیسون^۱، ۲۰۱۱: ۱۷۵).

کیفیت محیط واژه‌ای هست چند بعدی که با عباراتی مانند کیفیت زندگی، ادراک و رضایتمندی و قابلیت دارای اشتراکاتی می‌باشد، به گونه‌ای که در بیشتر موارد معانی مشابه در نظر گرفته می‌شوند. کیفیت محیط مجموعه‌ای از ادراکات ذهنی، ویژگی‌ها و ارزش‌هایی است که در میان افراد، گروه‌ها متفاوت است (حسام و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۴۰). به رغم عده‌ای دیگر از نویسندگان کیفیت محیطی شامل آموزش محیطی، جاذبه‌های میراث فرهنگی، زیرساخت‌های گردشگری و منابع طبیعی است که برای رقابتی بودن مقصد گردشگری نقش مهمی دارند (چاین و همکاران^۲، ۲۰۱۴: ۴۴-۳۵). کیفیت محیطی بالا، منجر به شکل‌گیری حس مثبت نسبت به مقصدهای گردشگری و توسعه صنعت گردشگری است (مون و همکاران^۳، ۲۰۱۱: ۲۸۹)، لذا اجرای برنامه‌های گردشگری شامل انتخاب محل، امکانات دسترسی به محل‌های مورد نظر و احداث هتل‌ها با محیط در ارتباط هستند (حسام و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۴۰). زیرا گردشگری ساحلی وابسته به کیفیت ساحل، ویژگی‌های فیزیکی، مناظر ساحل، مناظر حاشیه‌ای در ساحل، امنیت جانی و مالی گردشگران، ایجاد جاده‌ها و سهولت دسترسی گردشگران برای گذراندن اوقات فراغت و فراهم ساختن امکاناتی جهت پیاده‌روی در ساحل می‌باشد (مطیعی لنگرودی و حیدری، ۱۳۹۱: ۲۳).

سطح کلی کیفیت مقاصد گردشگری کشور یا منطقه به ویژه مناطق بالقوه و بالفعل توسعه گردشگری، علاوه بر گردشگران برای ساکنان منطقه نیز از اهمیت مهمی برخوردار است و بر همین اساس، ویژگی‌های کیفیت محیطی به‌عنوان عاملی مهم در جذب مسافران و حس تعلق ساکنان باید مورد سنجش قرار گیرد. انواع کیفیت‌های محیطی که باید در مقاصد گردشگری مورد توجه قرار بگیرند شامل کیفیت هوا، کیفیت منبع آب آشامیدنی، کیفیت آب زیرزمینی، کیفیت آب‌های سطحی، سطح آلودگی صوتی، پاکیزگی اماکن عمومی، چشم‌اندازها، طراحی و

1. Nunkoo and Ramkissoon
2. china et al
3. Moon et al

نگهداری از ساختمان‌ها، علائم، کارکرد کاربری اراضی و الگوهای حمل و نقل، سطوح تراکم و بیماری‌های محیطی است (حسن‌پور و داغستانی، ۱۳۹۲: ۷۸-۷۷). نظریه‌های تبیین‌کننده کیفیت محیطی شامل نظریه برنامه‌ریزی ارتباطی و نظریه توسعه اکولوژیک است. در نظریه برنامه‌ریزی ارتباطی، اساس برنامه‌ریزی موفق را مبتنی بر شیوه‌های ارتباطی می‌داند، که پیش‌نیاز تحقق ارتباط سازنده آن است که عقلانیت ابزاری به عنوان تنها استدلال در برنامه‌ریزی عقلانی استفاده می‌گردد، کنار گذاشته شده و دامنه وسیع‌تری از استدلال‌ها شامل: استدلال اخلاقی و احساسی که همان تجربه حسی مردم از محیط اطراف است، مورد توجه قرار بگیرد. رهیافت ارتباطی در برنامه‌ریزی توسعه، روش فعال کردن مردم برای انجام برنامه‌ریزی جهت توسعه محیط خود بوده است و در آن نوع رابطه، میان برنامه‌ریزان و مردم از اهمیت زیادی برخوردار است (Department of public health and strategic, 2013). در نظریه اکولوژیک توسعه با معیار پیشرفتی عمل می‌کند که با هر مورد خاص مرتبط می‌شود و در هماهنگی با محیط زیست، نقش خاصی را عهده دارد می‌گردد، این نظریه با توجه به اثرات منفی توسعه، اغلب گروه‌های نخبه محلی، اصلی‌ترین منتفعین آن بوده و گروه‌های محروم فایده زیادی از مواهب و نتایج آنها نمی‌بردند؛ و رهیافتی از توسعه است که هماهنگی و سازگاری اهداف اجتماعی و اقتصادی را با مدیریت مناسب اکولوژیکی مورد توجه قرار می‌دهد، این نظریه بیانگر آن است که در دنیای واقعی توسعه به شکل کلی رخ نمی‌دهد (Griffiths et al, 2007: 418).

مکان‌هایی که دارای گردشگری ساحلی هستند باید به عوامل کیفیت‌بخش در این زمینه که مهم‌ترین عامل برای جذب گردشگران است، مورد توجه قرار گیرد. در این میان نواحی روستایی شهرستان تالش با مسائلی از منظر عوامل کیفیت‌بخشی به محیط گردشگری ساحلی روبه‌رو هستند که از آن جمله می‌توان به برداشت غیر مجاز از شن‌های ساحلی، وجود زباله‌های رها شده در کنار سواحل و نبود بوفه و رستوران اشاره نمود که این موارد از جمله مهم‌ترین مواردی هستند که باید مورد توجه روستاییان و مسئولان قرار گیرند، زیرا شهرستان تالش به دلیل موقعیت جغرافیایی خود از یک طرف به جنگل‌ها و از طرف دیگر به دریای خزر ختم می‌شود. از آن جایی که این شهرستان به دلیل نزدیکی به دریای خزر و نواحی ساحلی منطقه‌ای، برای جذب گردشگران و مسافران به شمار می‌آید و دارای جاذبه‌های گردشگری ساحلی زیبایی می‌باشند. جذب گردشگران به این مناطق باعث اشغال‌زایی و درآمدزایی برای روستاییان می‌گردد. از این رو پژوهش حاضر با هدف بررسی عوامل کیفیت‌بخش محیط گردشگری روستاهای ساحلی و استخراج عوامل مهم بر اساس شاخص‌های تعیین شده در شهرستان تالش از دیدگاه جامعه‌میزبان انجام شده است.

روش‌شناسی

پژوهش پیش‌رو از لحاظ هدف کاربردی و بر اساس ماهیت توصیفی-تحلیلی است. روش گردآوری داده‌ها برای پاسخ‌گویی به سؤالات تحقیق به صورت اسنادی و پیمایشی بوده است. ابزار مورد استفاده در روش پیمایشی پرسشنامه بوده است. جهت عملیاتی‌سازی موضوع و انتخاب شاخص‌ها از مطالعات سایر پژوهشگران به صورت تلفیقی استفاده گردید. روایی صوری پرسشنامه توسط پانل متخصصان و صاحب‌نظران این حیطه مورد تأیید قرار گرفت. جهت تعیین پایایی پرسشنامه تعداد ۲۵ پرسشنامه در منطقه توزیع گردید و ضریب پایایی برای بعد زیست محیطی ۰/۷۷، بعد کالبدی - عملکردی ۰/۷۴ و برای بعد اجتماعی ۰/۷۸ بدست آمد. پرسشنامه اساساً با پرسش‌های بسته در قالب طیف لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم) طراحی شد. جامعه آماری تحقیق ۱۵ روستای ساحلی شهرستان تالش در بازه زمانی ۱۳۹۸-۱۳۹۹ بوده است که دارای ۳۲۰۱ خانوار است. حجم نمونه مورد مطالعه بر اساس فرمول کوکران ۳۷۱ نفر برآورد گردید. پراکندگی تعداد نمونه‌ها در روستاها به صورت طبقه‌ای و بر اساس نسبت جمعیت آنها می‌باشد (جدول ۱). تجزیه و تحلیل یافته‌های حاصل از پرسشنامه با استفاده از نرم افزار ۲۳ spss انجام گرفت و برای ترسیم نقشه‌های از نرم افزار arc GIS استفاده گردید.

جدول ۱- جامعه آماری و نمونه مورد مطالعه

بخش	روستا	جمعیت	خانوار	نمونه	بخش	روستا	جمعیت	خانوار	نمونه
کرگانرود	اوتار	۹۰	۲۷	۳	حویق	پلاسی	۶۰۹	۱۸۱	۲۱
اسالم	زمان محله	۱۰۱	۳۴	۳	کرگانرود	سیدلر	۶۱۴	۱۹۶	۲۱
اسالم	سیاه علم	۱۳۶	۴۸	۴	اسالم	سیاه چال	۵۱۴	۱۶۶	۱۸
حویق	رودبار سرا	۱۴۳	۵۱	۵	مرکزی	پشته هیر	۱۲۲۶	۳۶۵	۴۳
اسالم	رستم محله	۱۸۵	۶۶	۶	حویق	شیر آباد	۸۳۲	۲۶۵	۲۹
اسالم	آلان	۱۹۱	۶۰	۶	حویق	هرندان	۲۹۷۱	۸۳۷	۱۰۴
اسالم	ترک محله	۱۸۱	۵۶	۶	اسالم	لمیر سفلی	۲۲۹۹	۷۱۵	۸۱
اسالم	لمیر علیا	۴۰۸	۱۳۴	۱۴	کل	جمع	۱۰۵۰۰	۳۲۰۱	۳۷۱

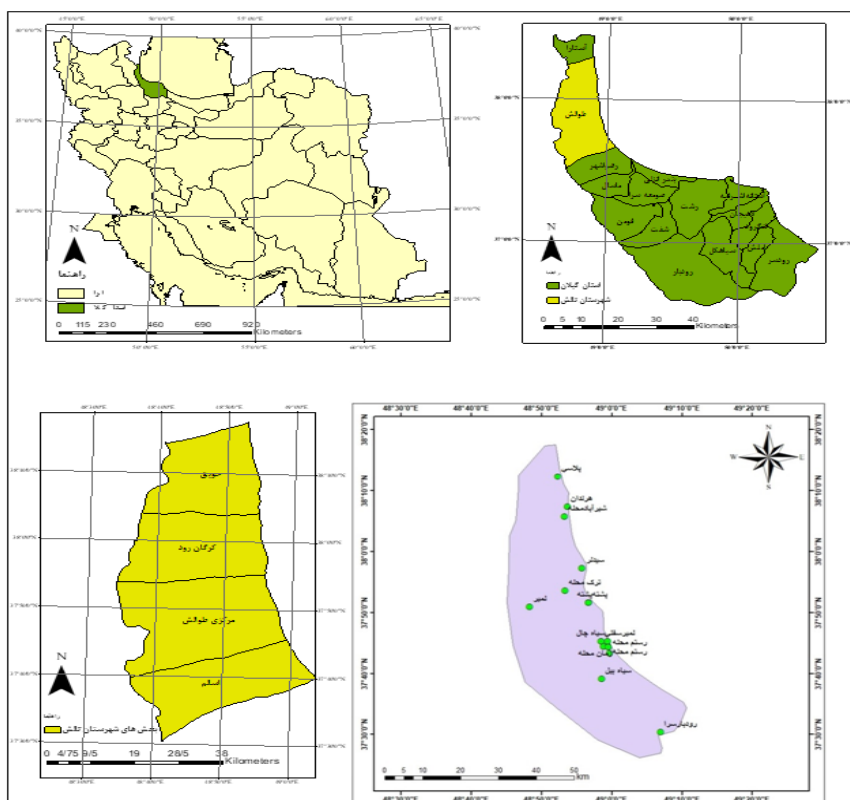
منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

معرفی منطقه

شهرستان تالش بین ۴۸۴۸ درجه و ۵۳ دقیقه تا ۴۹ درجه و ۳ دقیقه طول غربی و ۳۷ درجه و ۳۳ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۱۶ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. تالش بر مسیر پیوندی انزلی به

آستارا قرار داشته و از خاور به دریای کاسپین، از باختر به کوه‌های تالش، از شمال به آستارا و از جنوب با رضوانشهر هم مرز است و گرگانرود آن را به دو نیم بخش‌بندی می‌کند. بلندترین نقطه شهرستان تالش قله بغروداغ به بلندای ۳۳۰۰ متر است. مرکز شهرستان تالش غیر از تالش هشتپیر نیز نامیده می‌شود. شهرستان تالش به چهار قسمت زمین‌های کرانه‌ای، زمین‌های جلگه‌ای، بخش کوهپایه‌ای تا بلندای ۵۰۰ متر و بخش کوهستانی با بلندای بیش از ۵۰۰ متر تقسیم می‌شود. این شهرستان دارای چهار بخش حویق، مرکزی، اسالم و کرگان رود و ده دهستان است. جمعیت شهرستان تالش ۲۰۰۶۴۹ نفر است؛ از این جمعیت ۱۲۲۲۸۹ در نقاط روستایی و ۷۸۳۶۰ نفر در نقاط شهری ساکن هستند (شکل ۱).

شکل ۱- منطقه مورد مطالعه

یافته‌ها

نتایج حاصل از یافته‌های توصیفی پژوهش نشان می‌دهد از ۳۷۱ پرسشنامه توزیع شده در بین سرپرستان خانوار روستایی در شهرستان تالش، بیشترین فراوانی پاسخگویان با ۱۷۸ نفر در رده سنی ۱۹ تا ۳۵ سال قرار داشت. در رابطه با جنسیت پاسخگویان، نتایج نشان می‌دهد بیشترین تعداد پاسخگویان مرد بودند که ۲۴۱ نفر را شامل می‌گردید و ۶۱/۲ درصد از کل پاسخگویان را در بر می‌گرفت و زنان نیز با ۱۳۰ نفر ۳۳ درصد را شامل می‌شد. از لحاظ وضعیت تأهل ۲۳۰ نفر متأهل و ۱۴۱ نفر مجرد بودند. همچنین از بین چهار مقطع تحصیلی زیر دیپلم، دیپلم، لیسانس و فوق لیسانس، بیشترین تعداد پاسخگویان یعنی ۱۸۴ نفر (۴۶/۷ درصد) دارای تحصیلات دیپلم بودند.

برای سنجش متغیرهای مورد بررسی در تحقیق حاضر اقدام به بررسی شاخص‌ها و بدست آوردن میانگین‌های آن گردید. نتایج نشان داد که بعد زیست‌محیطی دارای میانگین ۲/۵۹ است و انحراف معیار آن ۰/۹۳ برآورد گردید. میانگین و انحراف معیار بعد کالبدی- عملکردی نیز به ترتیب ۲/۱۸ و ۰/۷۴ بدست آمد. بعد اجتماعی مورد بررسی در تحقیق حاضر نیز میانگین آن ۲/۲۳ و انحراف از معیار آن ۰/۸۶ بدست آمد. این یافته‌ها نشان می‌دهد بعد زیست‌محیطی دارا میانگین بالاتری نسبت به سایر ابعاد بوده است و علت آن را می‌توان در تعداد مراکز خدمات بهداشتی و نحوه دسترسی به آن، تعداد سطل زباله در نواحی ساحل و میزان پاکیزه و تمیز بودن بیان نمود (جدول ۲).

جدول ۲- میانگین و انحراف معیار ابعاد متغیرهای مورد بررسی

خطای استاندارد میانگین	انحراف معیار	میانگین	بعد
۰/۰۴۷	۰/۹۳	۲/۵۹	بعد زیست محیطی
۰/۰۴۱	۰/۷۴	۲/۱۸	بعد کالبدی- عملکردی
۰/۰۴۴	۰/۸۶	۲/۲۳	بعد اجتماعی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

در پژوهش حاضر جهت بررسی‌های استنباطی از آزمون t تک نمونه‌ای بهره گرفته شد. نتایج این آزمون در بخش‌های زیست‌محیطی نشان می‌دهد که از پنج معرف زیست محیطی مورد بررسی در روستاهای شهرستان تالش، هیچ کدام در سطح مطلوب قرار ندارند و پایین‌تر از حد متوسط هستند، به‌گونه‌ای که میانگین تمام معرف‌ها کمتر از عدد ۳ حد مطلوب (عدد ۳ معادل ۶ درصد پاسخگویان) بدست آمده است و تنها در معرف دسترسی به خدمات بهداشتی این مقدار بیشتر از

عدد ۳ یعنی ۰/۰۵ است و مقدار t نیز مثبت ارزیابی گردید. از سوی دیگر علاوه به آنکه کرانه بالا و پایین نیز منفی به دست آمد، مقدار t این پنج معرف نیز منفی برآورد گردید. در نهایت میانگین کل شاخص زیست محیطی نیز ۲/۵۹ بدست آمد، که می‌توان بیان کرد میانگین شاخص زیست محیطی در منطقه مورد مطالعه در سطح ضعیفی قرار دارد و آسیب‌پذیر است. بنابراین برای دستیابی به وضعیت مطلوب زیست محیطی، لازم است پاکیزگی محیط در منطقه مورد مطالعه در کانون توجه قرار گرفته و در راستای آن به تعبیه و جایگزاری سطوح‌های زباله و خدمات بهداشتی اقدام نمود (جدول ۳).

جدول ۳- نتایج آزمون t تک نمونه برای شاخص زیست‌محیطی

فاصله اطمینان ۰/۹۵	معناداری		آماره آزمون T	میانگین	معرف
	بیشتر	کمتر			
-۰/۶۲	-۰/۸۲	۰/۰۰۰	-۱۳/۹۸	۲/۲۷	پاکیزگی محیط
-۰/۴۳	-۰/۷۱	۰/۰۰۰	-۸/۲۵	۲/۴۲	وجود سطل زباله
۰/۱۳	-۰/۲۹	۰/۰۰۰	۱/۲۷	۳/۰۵	دسترسی به خدمات بهداشتی
-۰/۱۱	-۰/۲۲	۰/۰۰۰	-۵/۷۳	۲/۸۳	تعداد خدمات بهداشتی
-۰/۵۱	-۰/۷۰	۰/۰۰۰	-۱۲/۶۳	۲/۳۸	دسترسی به آب آشامیدنی
-۰/۳۲	-۰/۴۸	۰/۰۰۰	-۹/۸۲	۲/۵۹	کل

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در معرف‌های شاخص کالبدی- عملکردی نشان می‌دهد که در تمام معرف‌های مورد بررسی این بعد سطح معنی‌داری ۰/۰۰۰ بوده است. میزان آماره آزمون t و همچنین فاصله اطمینان در تمام معرف‌ها منفی برآورد گردید. در رابطه با میانگین، همان‌گونه که یافته‌ها نشان می‌دهد، دسترسی به سرویس‌های بهداشتی با میانگین ۳/۱۲ و امکانات اسکی روی آب با ۳/۰۳ دارای میانگی بالاتر از حد مطلوب (عدد سه) بودند و در سایر معرف‌های مورد بررسی این بعد میانگین‌ها کمتر از حد مطلوب برآورد گردید. این یافته‌ها نشان می‌دهد که میانگین کلی این بعد ۲/۲۹ بوده است، مقدار t نیز ۳۹/۶۲- و از سوی دیگر کرانه بالا و پایین منفی برآورد گردید، لذا می‌توان بیان نمود بر اساس دیدگاه سرپرستان خانواز پاسخگو به پرسش‌نامه‌های توزیع شده بعد کالبدی- عملکردی از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست، زیرا در ایجاد این شرایط نامطلوب، عدم وجود سرویس‌های بهداشتی مناسب، خدمات تجزات غریق، کیفیت قایق‌رانی، عدم وجود مکان‌های مناسب برای ماهیگیری و بسیاری موارد دیگر تأثیر منفی داشته است (جدول ۴).

جدول ۴- نتایج آزمون t تک نمونه برای شاخص کالبدی- عملکردی

معرف	میانگین	آماره آزمون T	معناداری	
			کمتر	بیشتر
وجود رستوران	۲/۰۲	-۲۸/۸۵	۰/۰۰۰	-۱/۰۴
تعداد رستوران‌ها	۲/۸۹	-۱/۹۷	۰/۰۰۰	-۰/۰۰
دسترسی به مکان‌های اقامتی	۲/۶۷	-۷/۳۸	۰/۰۰۰	-۰/۲۴
تعداد مراکز اقامتی	۲/۳۶	-۱۴/۰۵	۰/۰۰۰	-۰/۵۴
دسترسی به پارکینگ	۲/۳۲	-۱۵/۲۲	۰/۰۰۰	-۰/۵۸
تعداد پارکینگ‌ها	۲/۳۵	-۱۷/۹۳	۰/۰۰۰	-۰/۵۷
دسترسی به امکانات درمانی	۲/۳۵	-۱۷/۹۳	۰/۰۰۰	-۰/۵۷
تعداد مراکز درمانی	۲/۵۷	-۸/۷۸	۰/۰۰۰	-۰/۳۲
دسترسی به سرویس‌های بهداشتی	۳/۱۲	۳/۱۸	۰/۰۰۰	۰/۰۴۶
تعداد سرویس‌های بهداشتی	۱/۷۰	-۳۰/۷۹	۰/۰۰۰	-۱/۳۷
خدمات غریق نجات	۱/۵۷	-۳۵/۲۹	۰/۰۰۰	-۱/۴۹
تعداد نیروهای غریق نجات	۲/۵۳	-۷/۹۲	۰/۰۰۰	-۰/۵۸
امکان انجام شنا	۲/۲۳	-۲۱/۶۲	۰/۰۰۰	-۰/۶۹
امکانات اسکی روی آب	۳/۰۳	۰/۷۲	۰/۰۰۰	-۰/۰۶
تعداد مراکز اسکی روی آب	۲/۲۱	-۲۳/۳۶	۰/۰۰۰	-۰/۸۵
دسترسی به ماهیگیری	۱/۹۳	-۲۶/۳۱	۰/۰۰۰	-۱/۱۴
تعداد مکان‌های ماهی‌گیری	۱/۸۹	-۳۹/۵۵	۰/۰۰۰	-۱/۱۶
کیفیت قایق رانی	۱/۷۳	-۳۲/۸۱	۰/۰۰۰	-۱/۳۴
پیاده‌روی در شب	۲/۱۳	-۳۰/۱۲	۰/۰۰۰	-۰/۹۲
کل	۲/۲۹	-۳۹/۶۲	۰/۰۰۰	-۰/۷۳

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

نتایج آزمون t تک نمونه‌ای که جهت بررسی میزان میانگین معرف‌های شاخص اجتماعی مورد آزمون قرار گرفت نشان می‌دهد که هشت معرف اجتماعی روستاهای شهرستان تالش پایین‌تر از حد متوسط قرار دارد. زیرا میانگین تمام معرف‌ها کمتر از عدد ۳ حد مطلوب (عدد ۳ معادل ۶ درصد پاسخگویان) بدست آمده است، از سوی دیگر مقدار t این هشت معرف نیز منفی برآورد گردید، همچنین کرانه بالا و پایین نیز منفی بدست آمد. از سوی دیگر میانگین کل شاخص اجتماعی نیز ۲/۲۳ بوده است، که می‌توان بیان کرد شاخص اجتماعی در منطقه مورد مطالعه در سطح ضعیفی قرار دارد و آسیب‌پذیر است. علت عدم مطلوبیت این شاخص در مناسب نبودن وجود و تعداد مراکز راهنمایی، عدم امنیت مطلوب، حضور افراد ولگرد، روشنائی و ... ذکر نمود که با داشتن

میانگین‌های پایین از نظر پاسخگویان، بر این مطلوب بودن تأثیر منفی گذاشته است. لذا بهبود این شرایط و ارتقای وضعیت می‌تواند باعث مطلوبیت وضعیت گردشگری ساحلی گردد (جدول ۵).

جدول ۵- نتایج آزمون t تک نمونه برای شاخص اجتماعی

معرف	میانگین	آماره آزمون T	معناداری	
			کمتر	بیشتر
میزان روشنایی	۲/۸۲	-۳/۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۰۸
حضور افراد ولگرد	۲/۲۱	-۱۸/۸۹	۰/۰۰۰	-۰/۷۰
دزدی و سرقت	۱/۸۶	-۱۸/۴۱	۰/۰۰۰	-۱/۰۱
امنیت در روز	۲/۱۶	-۲۴/۲۹	۰/۰۰۰	-۰/۷۶
امنیت در شب	۲/۲۵	-۲۰/۲۶	۰/۰۰۰	-۰/۶۷
وجود ایستگاه راهنمایان	۲/۳۵	-۱۵/۶۹	۰/۰۰۰	-۰/۵۶
تعداد مراکز راهنمایان	۲/۲۸	-۱۷/۷۷	۰/۰۰۰	-۰/۶۳
توزیع بروشورها	۱/۹۲	-۱۸/۱۳	۰/۰۰۰	-۱/۱۸
کل	۲/۲۳	-۳۷/۱۲	۰/۰۰۰	-۰/۷۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

در ادامه پژوهش حاضر جهت رتبه‌بندی شاخص‌های مورد مطالعه از آزمون فریدمن بهره گرفته شد. با توجه به یافته‌های پژوهش، میانگین شاخص زیست محیطی ۲/۳۲، شاخص کالبدی- عملکردی ۱/۸۶ و در نهایت میانگین شاخص اجتماعی ۱/۸۲ برآورد گردید. همانگونه که مشخص است از بین سه شاخص مورد بررسی، شاخص زیست محیطی دارای بیشترین میانگین است. سطح معنی‌داری تمام شاخص‌های مورد بررسی برابر با ۰/۰۰۰ است که نشان می‌دهد در سطح خطای ۱٪ می‌توان به نتایج اتکا نمود (جدول ۶).

جدول ۶- نتایج بدست آمده از آزمون فریدمن

شاخص	میانگین رتبه	رتبه	سطح معنی داری	کای اسکور
زیست محیطی	۲/۳۲	۱	۰/۰۰۰	۵۷/۶۳
کالبدی- عملکردی	۱/۸۶	۲		
اجتماعی	۱/۸۲	۳		

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۹

نتیجه‌گیری

امروزه مناطق ساحلی در زمره زیباترین جاذبه‌های گردشگری به شمار می‌آیند که مسافران زیادی را به سمت خود با هدف استراحت و گشت و گذارهای تفریحی به سمت خود جلب می‌نماید. در این پژوهش، عوامل کیفیت بخش محیط گردشگری روستاهای ساحلی شهرستان تالش مورد بررسی قرار گرفت. جامعه آماری پژوهش ۱۵ روستای ساحلی شهرستان تالش با ۳۲۰۱ خانوار است. جهت تحلیل موضوع از سه شاخص زیست محیطی، کالبدی و اجتماعی بهره گرفته شد. نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد گردشگری ساحلی در شهرستان تالش بر پایه ادراک سرپرستان خانوار از طریق عوامل مشخصی که مورد بررسی قرار گرفت قابل شناسایی است، زیرا هر یک از این عوامل در رضایت جامعه میزبان تأثیرگذار است. بر اساس نتایج آزمون t از شاخص‌هایی که جهت کیفیت محیطی مورد بررسی قرار گرفت هر سه مورد دارای میانگینی پایین‌تر از حد متوسط بودند و می‌توان بیان نمود که جامعه میزبان (سرپرستان خانوار) از شاخص‌های کیفیت محیطی رضایت مطلوبی نداشتند. علت آن را می‌توان در عدم توجه به پاکیزگی محیط، عدم تعیبه مناسب سطل‌های زباله، آب آشامیدنی نامناسب بیان نمود که منجر شده است بعد زیست محیطی، کیفیت محیط در سطح مناسبی قرار نداشته باشد. از سوی دیگر بنابر نظر سرپرستان خانوار، معرف‌هایی که بر بعد کالبدی - عملکردی کیفیت محیط گردشگری تأثیر منفی داشتند، عوامل متعددی بودند که عمده‌ترین آنها که بر جذب گردشگر نیز تأثیر منفی گذاشته بود، می‌توان کمبود رستوران‌ها، دسترسی محدود به مراکز اقامتی و تعداد آنها را بر شمرد. این عوامل در کنار تعداد پارکینگ، سرورس‌های بهداشتی، خدمات غریق نجات، کیفیت قایق‌رانی و ... باعث این موضوع شده که میانگین کلی این شاخص از حد استاندارد پایین‌تر باشد و رضایت سرپرستان خانوار را به دنبال نداشته باشد و کیفیت گردشگری در شهرستان در سطح پایین قرار داشته باشد، بنابراین دستیابی به وضع مناسب در محیط حاضر نیاز به برنامه‌ریزی و توجه ویژه مسئولان دارد. از سوی دیگر، در شاخص اجتماعی کیفیت محیطی نیز عوامل متعددی مورد بررسی قرار گرفت و نظر سرپرستان خانوار نیز در این زمینه مورد توجه قرار گرفت. یافته‌ها بیانگر این است که شاخص اجتماعی با میانگین کل ۲/۲۳ در وضعیت مناسبی برخوردار نیست، به گونه‌ای که امنیت در شب و روز در این مناطق در سطح پایینی قرار داشت و یکی از علت‌های آن حضور افراد ولگرد در سواحل بود؛ لذا می‌توان با ایجاد روشنایی‌های مناسب، امنیت را افزایش داد.

همچنین با حضور و مسقر کردن نیروهای امنیتی و مراکز راهنمایی علاوه بر ایجاد امنیت، دزدی و سرقت را نیز به حداقل رساند.

با توجه به نتایج به دست آمده می‌توان بیان کرد، میزان توسعه فعالیت‌های گردشگری از میدان احاطه شده مکان‌های باستانی به محیط طبیعی کشیده شده و نقش سواحل در این میان اهمیت زیادی یافته است. از عوامل کیفیت بخش محیط گردشگری شهرستان تالش با توجه به چگونگی روند گردشگری در این شهرستان می‌توان به عوامل دسترسی به آب آشامیدنی در کنار سواحل، کیفیت سرویس‌های بهداشتی، روشنایی کافی در شب، امکان انجام شنا، امکان انجام ماهی‌گیری، انجام ورزش‌های آبی، امکان توقف اتومبیل در نزدیکی سواحل، آب و هوای مطلوب، جمع‌آوری زباله‌ها از کنار سواحل و امکانات و خدمات اقامتی در کنار سواحل اشاره کرد. در این میان می‌توان به امکانات گردشگری، فضای تفریحی برای خانواده، دسترسی راحت، خدمات رفاهی و اقامتی و پاکیزگی محیط اشاره کرد. وجود این عوامل در مناطق ساحلی باعث جذب گردشگران به این منطقه شده و باعث ایجاد درآمدزایی می‌گردد. از جمله عمده‌ترین محدودیت‌های تحقیق حاضر ناهماهنگی در ارائه اطلاعات مراکز اداری، ضعف مشارکت روستاییان و همچنین تمایل کم به پاسخگویی به سوالات از طرف برخی از اهالی روستاها و کمبود امکانات و بودجه بوده است. در نهایت می‌توان بیان نمود نتایج حاصل از یافته‌های پژوهش حاضر با نتایج پژوهش سجاسی قیداری و صادقلو (۱۳۹۵) مبنی بر بررسی نقش کیفیت محیطی در جذب گردشگر در دهستان لواسان و پژوهش برزگر (۱۳۹۷) مبنی بر میزان رضایت از کیفیت مکان‌های گردشگری در شهر گرگان مطابقت دارد. از سوی دیگر نتایج پژوهش شیعیه و علی‌پور (۱۳۸۹) که به بررسی و تحلیل عوامل کیفیت بخش محیط گردشگری ساحلی در شهر رامسر پرداخته بودند، تأکید کننده نتایج تحقیق حاضر است.

منابع

- ابراهیمیان، الهام؛ سروری، هادی و ثقه‌الاسلامی، عمیدالاسلام (۱۳۹۶). نقش گردشگری شهری در ارتقاء کیفیت محیطی فضاهای شهری، پنجمین کنگره بین‌المللی عمران، معماری و توسعه شهری، کد مقاله: ICSAU05_1036.
- ادبی فیروز جاه، جواد؛ کوزه چیان، هاشم و احسانی، محمد (۱۳۸۸). بررسی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری ورزشی کشور با تأکید بر جاذبه‌های طبیعی ورزشی، نشریه مدیریت ورزشی، ۱۱(۱): ص ۶۷-۸۱.
- اکبریان رونیزی، سعیدرضا؛ شیخ بیگلو، رعنا (۱۳۹۴). سنجش کیفیت محیط روستاهای گردشگری

- مطالعه موردی: بخش آسارا-شهرستان کرج، پژوهش‌های روستایی، ۲(۶): ص ۴۳۳-۴۴۷.
- برزگر، صادق (۱۳۹۷). سنجش میزان رضایت‌مندی از کیفیت محیط مکان‌های گردشگری مطالعه موردی: شهر گرگان، گردشگری شهری، ۴(۵): ص ۱۸-۱.
- پورقیومی، علی؛ رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا؛ پور طاهری، مهدی؛ عسگری، علی؛ گلی، علی (۱۳۹۹). مفهوم‌سازی پدیدارشناسانه هسته نهادی برنامه‌ریزی فضایی راهبردی کیفیت محیطی روستاهای شهرستان کازرون، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، ۲(۱۱): ص ۲۳۴-۲۴۹.
- حسام، مهدی؛ باغیانی، حمیدرضا، چراغی، مهدی (۱۳۹۶). ارزیابی کیفیت محیطی مقصدهای گردشگری روستایی (مطالعه موردی: محور قلعه رودخان)، مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، ۴(۶): ص ۲۲۵-۲۴۱.
- حسن پور، محمود؛ داغستانی، سعید (۱۳۹۲). برنامه‌ریزی گردشگری، چاپ دوم، تهران: انتشارات مهکامه.
- خسروی اندبیلی، سعید؛ ولی زاده اوغانی، محمدباقر (۱۳۹۲). ارزیابی عوامل موثر بر گردشگری در ناحیه ساحلی شهرستان تالش با استفاده از مدل راهبردی SWOT، مطالعه موردی: سواحل روستای قروق، دومین همایش ملی گردشگری و طبیعت‌گردی ایران زمین، همدان.
- درویشی، محمدرضا؛ رضایی، محمدرضا؛ شمس‌الدینی، علی (۱۳۹۷). بررسی نقش گردشگری ساحلی در توسعه اقتصادی از نظر شهروندان، مطالعه موردی: بندر دیلم، جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۴(۸): ص ۴۱۱-۴۲۶.
- رمضان‌نژاد، یاسر؛ رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا (۱۳۹۸). راهبردهای توسعه گردشگری ساحلی روستایی استان گیلان، مطالعات سکونتگاه‌های انسانی، ۱(۱۴): ص ۱۹-۳۴.
- سجاسی قیداری، حمداله؛ صادقلو، طاهره (۱۳۹۵). تحلیل و تبیین نقش کیفیت محیطی در جذب گردشگر به مقاصد گردشگری روستایی، مطالعه موردی: روستاهای گردشگری دهستان لواسان کوچک، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، جلد ۱۳، ۲: ص ۳۲-۴۹.
- شاهپوری، احمدرضا؛ امیرنژاد، حمید؛ قربانی، محمد (۱۴۰۰). الگوی گردشگری ساحلی دریای مازندران مبتنی بر پرداخت برای خدمات اکوسیستم، تحقیقات اقتصاد کشاورزی، جلد ۱۳، ۱: ص ۱۷۴-۱۴۷.
- شیرینی، محمد؛ میبودی، حسین؛ حاجی حسینی، افسانه (۱۳۹۲). پیامدهای محیط زیستی گردشگران بر نواحی ساحلی دریای مازندران از دیدگاه مردم و مسئولین، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۵(۲): ص ۱۲۸-۱۴۴.
- شیعه، اسماعیل؛ علی‌پور، سجاد (۱۳۸۹). تحلیل عوامل کیفیت‌بخش محیط گردشگری ساحلی با توجه به معیارهای گردشگری پایدار، مطالعه موردی: سواحل رامسر، آرمانشهر، ۵: ص ۱۶۷-۱۵۵.
- علی‌اکبری، اسماعیل؛ کاظمی، سید مهدی؛ یاری، منیر (۱۳۹۷). برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری

فرهنگی شهر سنندج با بهره‌گیری از تکنیک meta sowl، جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، ۱(۹): ص ۳۰۶-۲۸۱.

فراهانی، راضیه؛ پور طاهری، مهدی؛ و رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا (۱۳۹۸). شناسایی و ارزیابی شاخص‌های سنجش کیفیت محیطی روستاهای هدف گردشگری مطالعه موردی: روستاهای هدف گردشگری استان تهران، فصلنامه علمی-پژوهشی گردشگری و توسعه، ۱(۸): ص ۲۹۸-۲۷۶.
 مطیعی لنگرودی، حسن؛ حیدری، زهرا (۱۳۹۱). متنوع سازی اقتصاد روستاهای ساحلی با تاکید بر گردشگری صیادی، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۱(۱): ص ۳۸-۱۹.
 نعمتی، رضا؛ پورطاهری، مهدی و رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا (۱۳۹۹). سنجش مطلوبیت کیفیت محیطی در مناطق روستایی، مورد مطالعه: روستاهای استان لرستان، فصلنامه پژوهش‌های روستایی، ۱(۱۱): ص ۱۱۹-۱۱۳.

وردی‌پسندی، زیبا (۱۳۹۸). فرصت‌ها و چالش‌ها در گردشگری ساحلی، مطالعه موردی: غرب مازندران، پژوهش‌های گردشگری و توسعه پایدار، ۲(۲): ص ۲۲-۱۷.

Awedyk, M., Niezgodna, A (2016). New opportunities for future tourism after 25 years of political and socioeconomic transformation – foresight in Poland's tourism planning. *Journal of Tourism Futures*. 2(2): 137-154.

Blazeska, D., Milenkovski A., Gramatnikovski, S (2015). The Quality of the Tourist Destination a Key Factor for Increasing their Attractiveness. *UTMS Journal of Economics*, 6 (2): 341-353.

China, C., M-Chiu Songan, P., Vikneswaran, N (2014). Rural Tourism Destination Competitiveness: A study on Annah Rais Longhouse Homestay, Sarawak, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 144, pp35 – 44.

Cong, C., Dam, X. D (2017). Factors affecting European tourists satisfaction in Nha Trang city (perceptions of destination quality), *International Journal of Tourism Cities*, 3(4), pp350-362.

Department of public health and strategic (2013). *Planning Building Healthy Communities in Dumfries and Galloway Strategy and Action Plan 2008– 2013*.

Di Betta, P. & C. Amenta (2013). Environmental Quality and Entrepreneurial Activity in Rural Tourism in Italy, *Journal of Management and Sustainability*, 3(1): 33-44.

Griffiths, A., Haigh, N., Rassias, J (2007). A framework for understanding Government Systems and Climate Change: the Case of Australia, *European Management Journal*, 25(6): pp 415-427.

Moon, K.S., Kim, M., Ko, Y. J., Connaughton, D.P., Lee, J.H (2011). The influence of consumer's event quality perception on destination image, *Journal of Managing Service Quality*, 21(3): pp 287-303.

Nunkoo, R. & Ramkissoon, H (2011). Small Island Urban Tourism: a Residents Perspective, *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 35(2): pp 171-190.

Oila, M., Mrrtines. K., Gabriel, L (2012). Tourism Management in Urban Region: "Brazil Vest Urban Region", *Journal of Sustainable Tourism*, Vol. 29: PP 567-

569.

- Papeli Yazdi, Mohammad Hossein and Saghaei, Mehdi (2013). *Tourism of Nature and Concepts*, Tehran, Seventh Edition, Publication.
- Philemon, J (2015). *assessment of tourists, perception and satisfaction of Tanzania destination*, European Scientific Journal University of Dar-es-salaam Business School, 11(13):107-119.
- World Tourism Organization (2004). *Indicators of Sustainable Development for Tourism Destinations A Guidebook*, World Tourism Organization, Madrid.
- WTTC (2018). *Travel and Tourism Economic Impact 2015: World*. World Travel and Tourism Council, London, UK.
- yang, J., Yang, R., Chen, M. H., Hui, Ch (2021). *Effects of rural revitalization on rural tourism*, Journal of Hospitality and Tourism Management, Vol 47: PP 35-45.